

Glenn Ole
Hellekjær

Dr., førsteamanuensis
Universitetet i Oslo
g.o.hellekjar@ils.uio.no

Kronikken

Fremmedspråk i norsk næringsliv – en behovsanalyse

Kan det være på tide med en slik debatt i Danmark også?

Hvilke fremmedspråk bør tilbys i grunnskolen og den videregående skolen? Hvilket ferdighetsnivå skal man ta sikte på? Er det fornuftig å kreve at f.eks. ingeniør- eller økonomistudenter lærer språk, og hva slags krav bør arbeidsgiverne stille til sine ansattes språkferdigheter? Sist, men ikke minst: bør slike beslutninger ikke taes på et empirisk grunnlag, dvs. på bakgrunn av behovsanalyser (West 1997: 71)? Rapporten *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* er en slik behovsanalyse, skrevet på oppdrag fra Fremmedspråksenteret (Hellekjær: 2007). Den viser at det norske utdanningssystemets nedprioritering av ferdigheter i engelsk og andre språk, sammen med næringslivets manglende vektlegging av disse, koster eksport- og importbedriftene store summer.

Metode

Rapporten presenterer den største kvantitative spørreundersøkelsen om næringslivets bruk av og behov for språk som har blitt utført i Norge. I samarbeid med Field Work Scandinavia sendte man i desember 2005 ut spørreskjema til respondenter i firmaets e-base, en database med omkring 40.000 personer i alderen 15 år og derover. Disse er trukket tilfeldig fra befolkningen og rekruttert pr. telefon. På undersøkelsestidspunktet omfattet basen omkring 7844 ledere, hvorav 1852 toppledere. For akkurat denne undersøkelsen trakk man ut 1600 av disse topp- og mellomlederne, kvotert etter bransje, men ellers tilfeldig valgt. Det kom svar fra 1032 respondenter (en svarrate på 64%), hvorav 302 er fra eksportbedrifter og 362 fra importbedrifter. Selv om utvalget ikke er helt tilfeldig, er det tilstrekkelig representativt til å kunne gi et ganske valid og nyttig innblikk i bruken av og behovet for fremmedspråkskunnskaper i norske virksomheter innenfor privat sektor.

Resultater

Analysen viser at engelsk er det suverent mest brukte språket i eksport- og importarbeidet. Det brukes i 95% av bedriftene, og i langt større grad enn markedsandelen i utenrikshandelen til de engelskspråklige land skulle tilsi. Engelsk brukes også som erstatningsspråk når andre språk hadde vært mer naturlige og sannsynligvis mer lønnsomme. På samme tid viser det seg at selv om bedriftene har mange ansatte som snakker engelsk, mangler de allikevel ansatte som snakker det godt nok til å mestre de mange krevende oppgavene, fra salg til forhandlinger, som språket brukes til. En del av respondentene opplever problemer i sosiale sammenhenger også, noe som tyder på at de generelle engelskferdighetene svikter i like stor grad som de fagspråklige.

Videre er tysk det mest brukte fremmedspråket i bedriftene. Deretter følger fransk, spansk og russisk. En sammenligning med en undersøkelse fra 1973 viser imidlertid at bruken av fremmedspråk har sunket sterkt i disse årene. Mens f.eks. tysk ble brukt av 48% av bedriftene i 1973, hadde dette falt til 18% i 2005. Fransk falt fra 21% til 8% i samme tidsrom. Sett i forhold til eksportandeler og språkområder vi handler med, viser undersøkelsen et klart underforbruk av disse fremmedspråkene, og i særdeleshet tysk, samtidig som det er et voksende behov for helt andre språk for å pleie nye markeder. Undersøkelsen viser også at bedriftene ikke bare mangler ansatte som kan fremmedspråk godt, de mangler også folk som kan snakke dem i det hele tatt. Bedriftene har forsøkt å løse dette problemet med å ansette personell fra de ulike språkområdene, ettersom de later til å ha liten tro på at de vil finne nye ansatte med slike ferdigheter i Norge.

Til slutt, for både engelsk og fremmedspråk oppgir bedriftene å ha opplevd alt fra feilleveranser og tapte salg og kontrakter til sosial isolasjon på kurs og konferanser pga. utilstrekkelige språkferdigheter. De er også oppmerksomme på at kulturproblemer kan ha bidratt til vanskene. Det kan virke som om språkproblemene kan føres tilbake til at ansatte i bedriftene, i stor grad innen tekniske og økonomiske fag, bare i ytterst få tilfeller får tilleggsutdanning i engelsk eller fremmedspråk. De må derfor trekke vekslers på sine språkkunnskaper fra den videregående skole, kunnskaper som i alle land viser seg å være utilstrekkelige. Denne avhengigheten av språktilbudet i den videregående skole er overraskende, men går igjen i norske undersøkelser helt tilbake til 1973 i tillegg til i ELAN-undersøkelsen fra 2005.

Tiltak

En behovsanalyse kan brukes som et utgangspunkt for å foreslå tiltak. Vi vil hevde at det mest avgjørende tiltaket for å bedre situasjonen vil være at bedriftene og deres organisasjoner sier klart ifra om at de har behov for ansatte med kvalitativt bedre engelskkunnskaper, og for flere ansatte som behersker fremmedspråk.

Det neste er at språkundervisningen må styrkes i grunnskolen så vel som i den videregående skolen, og at språk må kunne kombineres med realfag og økonomi. Systematisk bruk av CLIL (Content and Language Integrated Learning), dvs. undervisning gitt på engelsk eller fremmedspråk i et ikke-språkfag, bør også innføres.

Det kanskje aller viktigste er at man i høyere utdanning blir klar over at man utdanner studenter som skal fungere i et stadig mer internasjonalt nærings- og samfunns- liv med engelsk som arbeidsspråk. Her har utdanningene som rekrutterer til eksport- og importbedrifter, nemlig ingeniør- og økonomutdannelsen, et spesielt ansvar. I tillegg til språkkurs bør disse institusjonene kunne benytte seg av undervisning i fag på et fremmedspråk, i høyere utdanning kjent som Language/English Medium Instruction (EMI), for å oppnå gode nok ferdigheter.

I Norge har denne undersøkelsen provosert frem en tiltrengt debatt omkring språk- enes status¹. Den har også fått klart frem at det ikke holder med dårlig engelsk, selv ikke for økonomer og ingeniører. Kan det være på tide med en slik debatt i Danmark og Sverige også?

Note

1. Se f.eks. <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2014633.ece>

Litteratur

- Hagen, Stephen, Santiago Davila-Philippon & Björn Nordgren (2006): *ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise*. London: The UK National Centre for Languages (CILT).
Tilgjengelig på:
<http://www.hiof.no/neted/upload/attachment/site/group55/ELANrapport.pdf>
- Hellekjær, Glenn Ole (2007): *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* Halden: Fremmedspråksenteret. Tilgjengelig på:
<http://www.hiof.no/neted/upload/attachment/site/group55/Fokusnr3.pdf>
- West, Richard (1997): "Needs Analysis: State of the Art". I: Ron Howard & Gillian Brown (red.): *Teacher Education for Language for Specific Purposes*. Clevedon: Multilingual Matters. (pp. 68-79).